

PELITANIEUWS

jaargang 25 nr. 7 september 2019   abonnement € 17,50 per jaar / losse nummers € 3,50

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

4500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Abonnement € 17,50 per jaar;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 juli
Losse nummers € 3,50
IBAN NL05INGB0000515000

REDACTIE

Anita Bontekoe
Letty Bonfrère Breuring

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, arnhem

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Drukkerij Damen, Werkendam

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen

04 / MET IMMERZEEL
OP ONDERZOEK

05 / WIETEKE'S WERELD

**06 / INTERNERING IN
EN EVACUATIE UIT DE
REPUBLICKEINSE KAMPEN (9)**

07 / OOST & WEST (14)

**08 / TAMAN INDONESIA:
PARK, PASSIE, PELAN-PELAN (3)**

09 / WONEN IN EEN HOFJE

**10 / HERDENKING RMS-PROCLAMATIE
CAPELLE AAN DEN IJSSEL (2)**

11 / INDIË IN NEDERLAND (9)

12 / GOUDEN KOPPELS

13 / BEKEKEN DOOR HABIB

**14 / NAESSENS
DE PIANOMAN (SLOT)**

**15 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (45)**

15 / BOEKENHOEK

**16 / THEATERVOORSTELLING
"HÓE DAN, DESE?!"**

17 / UIT HET OOG

17 / INDISCHE EETTAFELS

**18 / SELAMAT DATANG
PELITA MASOEK SADJA®S**

**19 / PELITANIEUWS
ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (03)**

Overname van artikelen slechts
met toestemming van de redactie
en bronvermelding.

ILLUSTRATIE OMSLAG:
SUKUN (broodvrucht)
Artist Wim Visser
Acrylic on canvas, 80 x 80 com

REDACTIONEEL

Reggie Baaij (foto: Armando Ello)

Ellen Deckwitz (foto: Ilvy Njiokiktjen)

De heel opletende lezer onder u zal het wellicht op de omslag van dit blad al gezien hebben, maar wij zijn vereerd en blij u te ogen melden, dat Reggie Baaij tot ons Comité van Aanbeveling is toegetreden. Wij danken hem voor de steun die daaruit spreekt en hopen, dat zijn naam nog lang deel zal uitmaken van de illustere groep mensen die ons comité inmiddels vormt.

Op diezelfde voorpagina treft u weer een werk van Wim Visser aan, dat de naam Sukun draagt. Enige uitleg is op zijn plek. Sukun is een boom met vruchten zonder pitten. Wanneer je die kookt of bakt, smaakt het naar brood. De vrucht van de Sukun wordt rijp gegeten, onrijp wordt Sukun als groente gebruikt. Alles van de Sukunboom wordt gebruikt: het vruchtvlees wordt gedroogd en tot meel gemaakt, de bladeren worden als veevoer gebruikt en de lijmachtige stof wordt gebruikt om vogels te vangen of om boten mee te repareren. Het hout is mooi en sterk, men maakt er huisraad of boten van.

Dan gaan we in gedachten nog even terug naar 15 augustus. Thema van de herdenking was dit jaar 'brandend verlangen'. Ellen Deckwitz hield dit keer de herdenkingstoespraak waaruit we hier een aantal belangwekkende uitspraken willen aanhalen. "Je hoort wanneer er over oorlog wordt gesproken vaak genoeg de term 'secundair trauma' vallen, wat verwijst naar overgeleverde angst en verdriet. Er bestaat echter ook secundair gemis, wat als je niet uitkijkt generaties lang kan doorwerken en schrijven (...) Het gedwongen vertrek uit een moederland veroorzaakt, net zoals bij een verdwenen ledemaat, fantoompijn. Iets is verdwenen, maar je voelt er nog wél mee. Het brandt na, generatie na generatie, en er bestaat geen remedie tegen (...)"

De eerste generatie heeft zich niet laten kisten. Zij hebben er iets van gemaakt. Zij hebben een taaiheid aan de dag gelegd die ons kan inspireren om flexibel te kunnen blijven in stormachtige tijden. Voorbeelden die we, nu we ons in een tijdsgewricht bevinden waarin polarisatie en vreemdelingenvrees toenemen, goed kunnen gebruiken, en op onze beurt weer doorgeven. Om het met de grote schrijver Tjalie Robinson te zeggen: "Vaak zonder dat we het weten, voltrekt zich een omwenteling in het leven, die gadeloos afrekenet met het leven van onze ouders, en straks afrekenet met het onze." Het is aan ons om van die omwenteling bewust te zijn en de intergenerationele dynamiek die ze veroorzaakt. En het is onze verantwoordelijkheid te kijken naar de wereld waarin we nú leven en daar met behulp van deze kennis een thuis van te maken, voor iedereen (...)"

Sluiten we weer af met de eerder aangekondigde verandering in uw abonnement. We vertelden u al, dat we de afleveringen van september, oktober en december kosteloos aan de huidige jaargang toevoegen. We hebben hiertoe besloten om de jaargang gelijk te laten lopen met het kalenderjaar. Wel zijn wij genoodzaakt voor komend jaar het abonnementsgeld voor het eerst in vele jaren te verhogen. Vanaf 1 januari 2020 brengen wij u bij automatische afschrijving € 21,- in rekening op jaarbasis. We hopen dat u hier begrip voor heeft. U steunt daarmee vanzelfsprekend ons werk, onze waardering daarvoor is groot. Ten overvloede, voor vrienden van Pelita en ex-KJBB-leden wijzigt er, als beloofd, niets.

Comité van aanbeveling:

Reggie Baay
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Liesbeth List
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Rocky Tuhuteru
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

15-08-2019 (foto: Ilvy Njioiktjien)

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiapperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

OUD ZEER

Voor Indisch Nederland is augustus herdenkingsmaand bij uitstek. De emoties komen dan gemakkelijker naar de oppervlakte. Ten goede, maar misschien ook ten kwade...

De temperatuur daalt, de zomer is weer bijna voorbij. Soms denk ik dat het maar goed is dat de Japanners in augustus capituleerden, want dat geeft de kranten in Nederland ruimschoots gelegenheid aandacht te schenken aan alles wat met Indië te maken heeft. Bij alle herdenkingen komen natuurlijk herinneringen aan onze dierbaren naar boven, maar ook veel oud zeer. En worden steeds dezelfde woorden uit de kast gehaald: schuld, recht en genoegdoening.

De hoofdschuldige, zou ik zeggen, is Japan. Maar er zijn nog maar zeer weinigen in Nederland die nog naar Japan wijzen. Slechts een handvol bejaarden komt iedere maand in Den Haag bijeen, om daar, onder de paraplu van de Stichting Japanse Ereschulden, bij de Japanse ambassade te protesteren tegen de manier waarop dit land met haar oorlogsverleden is omgegaan. Inmiddels werden bijna 300 petities in de brievenbus van de ambassade achtergelaten. Omdat de Japanners niet thuis geven, richten we ons dan maar op de Nederlandse overheid, en dit vanwege:

- Het niet goed afhandelen van schaderegelingen. Bij de afhandeling van Japanse uitkeringen, het fonds voor de spoorwegarbeiders en dat behorende bij het zogenaamde Wassenaar-verdrag, zou onvoldoende ruchtbaarheid zijn gegeven aan deze regelingen

en geld aan de strijkstok zijn blijven hangen. Vindt de Task Force Indisch Rechtsherstel.

- Het niet uitbetalen van salarissen van ambtenaren tijdens de oorlogsjaren. Enkele jaren geleden werd door het Indisch Platform met de overheid een akkoord bereikt over een eenmalige nabetaaling (de zogenaamde backpay) aan nog in leven zijnde personen. Een schande dat nabestaanden buiten deze regeling vielen, vindt het alternatieve Indisch Platform 2.0 en eist genoegdoening.
- Het onvoldoende compenseren van de 'kille ontvangst' van de Indische gemeenschap in Nederland in de Jaren '40-'60. Een overheidcommissie deed 20 jaar geleden onderzoek naar beschuldigingen in deze richting. Het resulteerde, naast miljoenen voor collectieve uitgaven, in een eenmalige uitkering van ongeveer 1800 euro aan allen die tijdens de oorlogsjaren in Nederlands-Indië woonden en nadien naar Nederland kwamen. Task Force Indisch Rechtsherstel en Indisch Platform 2.0 vinden dit niet genoeg en eisen miljarden.
- Het geen oog hebben voor de belangen van de Molukse gemeenschap. De opheffing van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger is juridisch onjuist verlopen, en de uitgekilde backpay regeling trof Molukse mensen het hardst. Vindt de Stichting Maluku4Maluku, en eist daarvoor excuses en rechtsherstel.
- Het niet schadeloosstellen van nabestaanden van Indonesische slachtoffers van Nederlands geweld tijdens de zogenaamde Politonele Acties. Ook deze nabestaanden hebben recht op een uitkering. Vindt de Stichting Komite Utang Kehormatan Belanda (KUKB), bijgestaan door advocate Liesbeth Zegveld.
- Het ten onrechte niet-erkennen van 17 augustus 1945 als datum van de Indonesische onafhankelijkheid. Vindt de Stichting KUKB en nog een aantal linkse splintergroeperingen.

Zo zijn er misschien nog wel meer grieven te noemen. O ja, da's waar ook, een schande dat de koning niet aanwezig was tijdens de officiële herdenking in Den Haag!

Om eerlijk te zijn, ik vraag me af of we met al deze eisen het onszelf niet nodeloos moeilijk maken om in het reine te komen met ons verleden. Want laten we nu eerlijk zijn. Nederlands-Indië bestaat al 70 jaar niet meer en de Indo's, misschien nu nog herkenbaar, gaan langzaam maar zeker op in een steeds kleurrijker wereldbevolking. Een dezer dagen las ik, dat de herdenking van Market Garden (u weet wel: de landing bij Arnhem) in de gemeente Ede voor het eerst werd georganiseerd in samenwerking met Duitsers. De organisatie zocht contact met onze oosterburen en die reageerden meteen

enthousiast. "Wat fijn dat we erbij mogen zijn", was hun reactie. Het naspelen van de oorlog met Japanners zie ik nog niet direct voor me. Maar zou het niet geweldig zijn als iets van die verzoeningsgezindheid van de Edenaren ook in Indische kringen merkbaar wordt? Zodat we het bij de herdenkingen alleen nog maar over de slachtoffers hoeven te hebben en niet over de vraag of het nu wel of niet een schande is dat de koning er niet bij was?

Maar goed, de zomer is bijna voorbij. Waar maak ik me eigenlijk druk over?

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

WIETEKE'S WERELD

DIKKE BOEBIE

(Dit verhaal speelt zich af in de jaren '80)

Boebie was een heel lief hondje, maar er werd nooit aardig tegen hem gedaan. 'Moet je dat dikke mormel zien', riep de een. 'Een zwart witte worst op poten', riep een ander als Boebie alleen rond het huis scharrelde. Zijn baas, meneer Chavagne, een oud Indischman, had nooit zin om te wandelen. Hij was ook erg dik en voerde zijn hond altijd vette hapjes. 'Dat rotkli-maat hier in Holland, Boebie,' zuchtte hij dan. 'Zaten we maar in de tropen: Surabaja, Probolinggo, Sukabumi, heerlijk.' Boebie keek hem trouwhartig aan vanaf zijn kleedje voor de kachel en sukkelde weer in slaap. Zo leefden de twee voort, tot ....

Tot er een nieuwe buurvrouw naast de Indischman kwam wonen met ook zo'n zwart-wit hondje. Ja, ook zwart-wit, maar zeker niet te dik. Boebie werd meteen verliefd op haar. Ze heette Prullie. En haar bazin heette mevrouw Perponchez. Zij kwam ook uit Indië, Indonesië zoals het nu heet. 'Hoe kom je zo dik?' vroeg Prullie terwijl ze Boebie aan haar kontje liet ruiken. 'Ach, weet niet, antwoordde Boebie,' 'we nemen het er goed van. Lekker eten en véél.' 'Ja, jouw baas is ook niet mager,' beaamde Prullie. 'Lopen jullie wel veel?' 'Niet ach, hij is lui. Hij zit de hele dag op zijn krossi males, drinkt jenever en loopt alleen de hoognodige eindjes met mij.' 'Toch zou meer lopen goed zijn voor jullie allebei,' zei Prullie nuffig. 'Wij wandelen heul veel. Heul veel, mijn bazinnetje was vroeger hardloopster.' Een week later, toen ze weer met elkaar in gesprek waren, zei Prullie opgewekt: 'Waarom wandel je niet eens mee?' Dat leek Boebie een goed idee. En 's middags,

toen zijn baas een middagslaapje deed in zijn krossi males, liep Boebie naar buiten en trippelde vrolijk met Prullie en haar bazin mee. 'A doe leuk, Prullie, je hebt een vriendje!' Boebie had moeite haar bij te houden. In het park mocht Prullie los en speelden ze samen. Mevrouw Perponchez moest lachen om de twee. De volgende dag liep Boebie weer mee en alle dagen van de volgende week. Maar op een dag hoefde zijn baas niet te slapen en pakte de hondenriem.

'Ga je mee, kleine loempia?' Boebie kwispelde, maar keek in de tuin of Prullie er niet aan kwam. Nee dus. Langzaam slofte zijn baas naar het plantsoen en aldaar ging hij meteen zuchtend op een bank zitten om een sigaret te roken. Boebie scharrelde wat rond, deed een paar plasjes en keek uit naar zijn vriendinnetje. En ja hoor, daar in de verte kwamen ze aangelopen met een stevige pas. Als een pijl uit een boog schoot Boebie naar de overkant van het grasveld en maakte sprongen van blijdschap. Zijn baas keek verbaasd en moest lachen. Zo had hij Boebie nog nooit gezien. Mevrouw Perponchez stapte meteen op hem af. 'Zo buurman, leuk om u ook hier in het plantsoen te zien. Weet u dat uw hondje al de hele maand met ons mee loopt als wij gaan?' Meneer Chavagne keek vragend op. Mevrouw Perponchez ging naast hem zitten op de bank en viste uit haar jaszak een bal, die ze ferm weg-gooide. De honden renden er achteraan. Natuurlijk won Prullie. 'Hoe laat gaat u dan wandelen?' bromde meneer Chavagne. 'Meestal om twee uur een lange wande-

ling.' 'Tja, dan slaap ik meestal na het eten. Een middagslaapje, dat ben ik gewend door de tropen. Het is toevallig dat ik vanmiddag geen middagslaapje deed. Te veel koffie gedronken in de Indische Soos vanmorgen bij het bridgen.'

'Ik kom ook uit de tropen,' sprak mevrouw Perponchez. 'Dat had ik al gezien,' antwoordde hij. 'U bent lichtbruin, koeliet lansep.' Ze begon te lachen. 'Ik kom uit Probolinggo,' ging hij door. 'Ik kom uit Bandoeng.' Toen bleven ze wel een half uur praten over vroeger en de honden speelden en renden over het grasveld. 'Zo, ik ga maar eens terug,' zei meneer Chavagne uiteindelijk. 'Zullen we langs de overkant teruglopen?' stelde mevrouw Perponchez voor. 'Dat is veel verder,' mopperde hij. Ze schaterde het uit. 'Luiwammes, kom op.' De dagen erna ging meneer Chavagne na het eten weer slapen en deed korte rondjes in de buurt. Boebie ging alleen mee met mevrouw Perponchez. Maar na een week pakte meneer Chavagne de riem en riep: 'Kom risolletje, doe maar een drolletje.' Hij moest er om lachen, maar Boebie keek beledigd de andere kant op. In het park ontmoetten ze mevrouw Perponchez en de honden vlogen op elkaar af. 'Waar was u de hele week?' 'Hoezo? Thuis.' 'Ja, ik ga er natuurlijk niet over, maar u bent de hele week niet in het park geweest.'

'Klopt. Geen zin in.' Mevrouw Perponchez hield meteen haar mond. Waar bemoei ik me eigenlijk mee, dacht ze. Ze durfde ook niet te vertellen dat Boebie wél de hele

foto: Rien Eijbersen

week mee uit wandelen was geweest. Nu ging meneer Chavagne vaker mee op de lange wandeling in het plantsoen. De honden waren nooit aangeliend.

Op een dag kwamen er een woest uitziende man en vrouw op hen af. 'Hé daar! Dat mág hier niet in dit ge-deel-te van het park. De hon-den móe-ten hier aan de lijn. Aan de an-de-re kant van het park mogen ze los-lo-pen, potverdikkie.' Mevrouw Perponchez en meneer Chavagne stonden sullig te kijken, want de boze mensen hadden gelijk. In dit deel mochten de honden niet loslopen. Maar die mensen deden wel erg opgewonden. 'Wat een agressief stel,' fluisterde meneer Chavagne. De man draaide zich om, hij had het gehoord. 'Had je wat?' riep hij. 'De volgende keer

dat ik jullie zie en de honden zijn niet aan de lijn dan sla ik jullie helemaal in mekaar. En de honden ook.' 'Dat zou ik maar niet proberen,' snauwde meneer Chavagne. Hij was veteraan van het KNIL, het Koninklijk Nederlands Indisch leger en het vechten had hij nog niet verlerd. Meteen haalde de woeste man uit om meneer Chavagne een kaakslag te geven, maar deze was sneller, hij ontweek de arm en stompde de man met zijn vlakke hand tegen zijn adamsappel. Mevrouw Perponchez rende er met de honden vandoor. Het werd een hele knokpartij, maar meneer Chavagne won en kwam even later moe, maar voldaan thuis. 'Kom binnen bij mij, ik heb koppie toebroek en verse pasteitjes!' riep mevrouw Perponchez. Ze dronken samen koffie, alhoewel hij liever een biertje had gehad.

En hoe ging het verder? Meneer Chavagne vond de knokpartij, hij noemde het klop-partij, zo leuk dat hij op vechtsport ging, zo oud als hij was. Niet als leerling, maar als leraar. Hij had namelijk heel goed vechten geleerd en kon dat ook aan zijn leerlingen overbrengen. En op een dag zei mevrouw Perponchez: 'Waarom eet je niet elke dag bij mij?' 'Dan mag jij elke dag bij mij slapen,' bromde hij. 'Goed, maar we gaan niet samenwonen, want ...' 'Anders zijn we ons pensioen kwijt,' vulde hij aan. Zo gebeurde het. Twee keer per week gaf meneer Chavagne les in vechtsport en elke dag ging hij met mevrouw Perponchez een lange wandeling maken. Hij werd mooi slank van alle lichaamsbeweging. En Boebie natuurlijk ook. En ze leefden nog lang en gelukkig. ●

INTERNERING IN EN EVACUATIE UIT DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

9

Tijdens haar onderzoek naar de Republikeinse kampen heeft Mary van Delden van gegevens uit interviews, enquêtes, boeken en archieven – ondanks soms tegengestelde en mogelijk foutieve informatie of gebrek aan gegevens – een reconstructie gemaakt van de interneringen en de evacuaties in de achttien residenties van Java. Dit onderzoek is niet gepubliceerd. Voor Pelita Nieuws beschrijft zij de gebeurtenissen die voor sommige residenties – gezien de plaatsruimte – sterk zijn ingekort.

De residentie Buitenzorg, deel 4

Ook Soekaboemi kwam onder Britse bescherming. Op 26 oktober bereikte een kleine Britse colonne onder luitenant-kolonel Mellsoop de stad. Hij deelde mee, dat hij op doorreis was naar Bandoeng en in Soekaboemi kwam kijken wat er aan de hand was. Zijn optreden ten aanzien van de Indonesiërs die nota bene de Nederlanders hadden beschermd, was weinig tactvol. 'You get out because we stay here', bulderde hij tegen de wachtcommandant en nam vervolgens het kamp over. Mellsoop ging diezelfde avond door naar Bandoeng en liet 22 Gurka's achter ter bewaking. De volgende dag kwamen Punjabis uit Bandoeng onder bevel van luitenant-kolonel

Steed met zijn staf, de Gurkha's aflossen. De huisvesting in het Soekaboemi-kamp werd verbeterd. De gebouwen van de Landbouwschool kwamen bij het kamp.

Nu er Britse militairen waren, werd op aandringen van het Rode Kruis-bestuur pogingen ondernomen om de inwoners van het Tjiandjoer-kamp en eventuele andere kampen in de omgeving naar Soekaboemi te brengen. Op 28 oktober transporteerden de Britten 115 personen naar Soekaboemi die sinds 14/15 oktober in Tjiandjoer in een RK-kerk en pastorie waren geïnterneerd en 45 mensen van buiten Tjiandjoer, onder andere uit Tjirandjang, die waren ondergebracht in verschillende particuliere huizen. Bij een onderzoek in de gevangenis bleek er slechts een jongeman vast te zitten die op 29 september te Tjipanas was opgepakt vanwege het vernielen van een roodwitte vlag. Op 1 september was hij van Tjipanas naar de gevangenis van Tjiandjoer verplaatst. Hij vertelde dat er op 15 oktober 11 RAPWI-mannen waren binnengebracht. Op 17 en 18 oktober waren zij in kleine groepjes vermoord. Op 30 oktober trok het Rode Kruis-lid Buys er met een Engelse patrouille op uit en ontdekte twee kampen van elk ruim honderd per-

① Soekaboemi, Prinses Julianaschool.

② Soekaboemi, Selabatoe-Hotel.

sonen in Sindanglaja die eveneens naar Soekaboemi werden overgebracht. De volgende dag ging men er nogmaals op uit om verspreide, nog niet geïnterneerde personen op te halen. Longpatiënten in het sanatorium van Patjet bleven na lang beraad achter, omdat zij daar zelf voor kozen, wisseling van klimaat niet gunstig zou zijn en omdat de Indonesische arts bij herhaling verzekerde dat de patiënten daar veilig waren. Via een Menadonees werd bekend, dat er zich nog Europeanen bevonden in Tjipanas. Een Britse patrouille ging diezelfde dag (31 oktober) op pad en ontdekte in de mandoers-woning van een theefabriek een tiental Europeanen en in een ander gebouwtje enige Indonesiërs die ontvoerd bleken te zijn uit Buitenzorg. Het hele gezelschap werd eveneens naar Soekaboemi overgebracht. Tijdens deze tochten werd bekend, dat er hier en daar mensen waren omgebracht onder andere in Sindanglaja negen personen, ten zuiden van Soekaboemi acht, in Tjibadak vier

en – zoals eerder vermeld – in de gevangenis van Tjandjoer elf mannen.

Het kamp van de Landbouwschool, waar zo langzamerhand 2.200 personen bijeen waren, was inmiddels overvol. Van de bewoners werd ongeveer de helft overgebracht naar een tweede kamp waarvoor de gebouwen van de Kindervakantie Kolonie, de Julianaschool en het Selabatoe-hotel gebruikt werden. De kampbevolking in Soekaboemi bestond voor 90% uit Indo-Europeanen, enkele Chinezen en Indonesiërs en een klein percentage *totoks*. Gedurende de gehele periode was de verstandhouding tussen het Nederlandse en het Indonesische Rode Kruis zeer goed. Over en weer hielpen zij elkaar. De PMI kon vooral steun van politieke aard geven (materiële zaken bezaten zij nauwelijks) en het Nederlandse Rode Kruis had geld en medicijnen.

Na over de eerste schrik van de bezetting door de Britten heen te zijn, begonnen *pemoeda*-activiteiten in Soekaboemi op

nieuw. Diefstallen en *rampok*-partijen in de leegstaande huizen van de Europeanen namen toe. Met toestemming van de Britse officieren werd toen besloten om de kampbewoners zoveel mogelijk in de gelegenheid te stellen nog niet *gerampokte* goederen naar de kampen over te brengen. Dit gebeurde per straat onder begeleiding van de plaatselijke politie, waardoor velen nog een deel van hun bezittingen konden redden.

De situatie werd nu met de dag gevaarlijker. Ook voor Indonesiërs die met Britten en Nederlanders samenwerkten. Het hoofd van politie, Sadelie, die zoveel hulp had verleend bij de internering en daardoor blijkbaar bij de *pemoeda* in ongenade was gevallen, werd gevangen genomen en niet meer teruggezien. Op 23 november ontvingen de Britten in Soekaboemi een telegrafische opdracht om de inwoners van de twee kampen zo spoedig mogelijk naar Buitenzorg over te brengen. De trucks voor het vervoer van het eerste transport waren reeds onderweg. In drie transporten op

③ Buitenzorg, 14e Bataljon. (foto 2007)

bron: Geïllustreerde atlas van de Bersiapkampen, uitgeverij Profiel BV.

23, 24 en 25 november werden de 2.200 mensen naar Buitenzorg gebracht en verdeeld over Gedoeng Halang en het 14e Bataljon, waardoor de RAPWI in Buitenzorg de zorg had voor ca. 7.000 personen. Tijdens de transporten stuitte de Britten op acht wegversperringen tussen Tjibadaken Tjitjoe-roeg en bij twee ervan moesten gevechten geleverd worden voor het transport verder kon gaan. Eind november trok de Britse bezetting zich terug uit Soekaboemi.

14

OOST & WEST

Eerder in Pelita Nieuws liet Cary Venselaar de kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp aan het woord over de zes grote reizen die hij naar Nederlands-Indië maakte tussen 1898 en 1937. Nu vertelt Venselaar aan de hand van prenten uit de nalatenschap meer over hem.

In 1927 lukte het Wijnand om een fraaie expositie in het buitenland te regelen. De tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam, 'Kunst uit tropisch Nederland', waarin zijn verzameling oosterse kunstvoorwerpen een hoofdrol speelde, was erg succesvol geweest. Deze collectie werd in vier zalen getoond, tussen 19 maart en 17 april. Ze bevatte naast tekeningen, etsen en houtsneden veel kunstvoorwerpen en weefsels. Tijdens deze expositie werden afspraken gemaakt met mej. Gabrielle Ferrand, die werkzaam was in het Louvre, om deze collectie ook in Parijs te exposeren. Als gevolg daarvan ging de verzameling na afloop naar Parijs, waar ze tussen 9 mei en 9 juni 1927 te zien was in het Louvre, Musée des Arts Décoratifs, Pavillon de Marsan. De collectie moest daarvoor naar Parijs verscheept worden, verpakt in 21 kisten. Alles bij elkaar woog het materiaal bijna 1600 kilo.

Na sluiting werd de collectie tijdelijk opgeslagen, om later door te reizen naar Hagen in Duitsland. Daar werd hij tussen 12 februari en 11 maart 1928 tentoongesteld in het Folkwang Museum. In München was dezelfde collectie in het Museum für Völkerkunde te zien tussen 19 april en 17 juni 1928. De verzameling reisde daarna door naar Italië en belandde uiteindelijk in de villa Riposo. Veel mensen buiten Nederland hadden voor het eerst kennis kunnen nemen van al het mooie werk, dat Nieuwenkamp op zijn reizen bijeen verzameld had, waarvan overigens slechts een klein gedeelte op de foto te zien is. Maar toen hij in 1937 nogmaals op Bali was zou hij

①

① Tentoonstelling in het Louvre, Pavillon de Marsan te Parijs, mei-juni 1927.

② Een schildhouder, meerdere exemplaren van dit type werden te Parijs geëxposeerd.

er zelf de gevolgen van ondervinden, want dit schreef hij in zijn reisverslag: *Gisteren zat ik aan tafel met een Fransman, die zich voorstelde als romanschrijver. Hij vertelde mij dat hij zojuist zeven kisten met Balisch beeldhouwwerk en snijwerk aan een vriend, een kunstkooper in Parijs had gezonden, 'niet van die moderne houten prullen, maar prachtige oude stukken, ongelooflijk goedkoop gekocht in de tijd van één maand.' Hij zou nog veel*

meer sturen want daar was in Parijs veel geld mede te verdienen. Hij had de tentoonstelling van mijn werk en mijn Indische verzameling in het Louvre gezien. Dat was een openbaring voor hem geweest en hij had zich, toen al, vast voorgenomen om ook naar Bali te reizen en dat was hem nu eindelijk gelukt (...).

In de pasanggrahan te Selat is het mij gebeurd dat, toen een jong getrouwd paar, Franschen, op weg naar Karangasem het middagmaal gebruikten, een inlander een buitengewoon mooien grooten rijkversierden schotel, van wel een halve meter middellijn, een heel oud stuk, kwam aanbieden. Chineesch porselein heb ik nooit verzameld, dat is mij te kostbaar en er zijn al zoo veel liefhebbers die dat verzamelen, doch deze schitterende schaal wekte de begeerte in mij om haar te bezitten. De Franschman scheen nauwelijks acht op dit fraaie stuk te slaan, en ik dacht, zoodra hij weg is, ga ik toch eens onderhandelen. Toen de maaltijd was afgelopen stapte het jonge paar in hun auto; hij wenkte de Baliër, nam de schotel en gaf er vier rijksdaalders voor in ruil. Weg reed de auto en weg was de kostbare schotel!

@Sylvia Hiert-Artifart 2019

TAMAN INDONESIA: PARK, PASSIE, PELAN-PELAN

3

Op 11 februari 2019 rijdt Dick Rozing vanuit zijn woonplaats Amersfoort in noordelijke richting naar Kallenkote. In drie delen doet hij enthousiast verslag van zijn reis naar onze buitengewesten.

Via de Stichting Taman Indonesia die zich inzet voor educatie en cultureel erfgoed, wordt de leeshoek in het eethuis mogelijk gemaakt. In deze 'Indische bieb' staan vele Indische en Indonesische boeken en als abonnee houder kan je deze boeken mee naar huis nemen ter lening.

- ① Danseressen van dansgroep Wahana Budaya Nusantara in Minangkabau kleding 'bouwen' de grote hoed (Topi Gadang) op.
- ② Sabine Bolk, samen met Marlisa Wareman organisator van het Wastra weekend, bij een van de batiks.
- ③ Auteur, ambassadeur en Myrthe Groot van Guave (batik kledinglabel).

Momenteel zijn er twee vaste medewerkers in het dierenpark en assisteren drie medewerkers per dag (totaal 10 horecamedewerkers) die in het seizoen in het eethuis meehelpen in de bediening. Ook hebben Diederik en Marlisa nagedacht over hun toekomstplannen. Als bezoeker kom je bij ons voor de beleving. 'Ik ben druk bezig met het ontwikkelen van een verhaal, waarbij onze bezoekers een paspoort krijgen, die moeten afstempelen en dan via een vragenlijst een reis door Indonesië maken in ons dierenpark. Bezoekers doen verschillende eilanden aan. Ook heb ik ideeën over het samenstellen en ontwikkelen van een lespakket voor het voortgezet onderwijs', aldus Marlisa. Diederik stapt op, de vogels moeten voer hebben, een mooi moment om met Marlisa naar de nieuwe specerijentuin te gaan. Vanuit het entreegebouw stappen we de tropische tuin binnen. De jas kan uit, vogels kwetteren om ons heen, een paar Japanse kwartels lopen over het betonnen

middenpad (dit moet wel voor de vele rolstoel- en rollatorbezoekers). Op de achterwand een metershoog doek van de mosgroene sawahs op Bali. Tientallen bekende Indische specerijen (ketoembar, djinten, lombok, djahe, laos, djuruk purut, salam, etc.) staan in bloei. De papjabomen raken het dak van de hal. Een prachtig veelkleurig reptiel, de wateragaam, kijkt ons aan. Via een balustrade kunnen we over de tuin heen kijken. Je waant je voor even in de tropen. Ik ben reuze benieuwd hoe andere bezoekers dit ervaren. 30-40 % is van Indische afkomst. Ik zal hen er eens naar vragen op het Wastra Weekend 23 en 24 februari.

Zondag 24 februari, een warmterecord wordt misschien wel gebroken. De entreehal van Taman Indonesia is aangekleed met kraampjes met textielproducten. Natuurlijk staat batik centraal, maar ook ikat, kain bali en vlechtwerk uit Papua komen aan bod.

Deze tweede editie van het Wastra Weekend staat in het teken van 'Dieren in Indonesisch textiel'. Marlisa opent samen met batikkenner en kunstenaar Sabine Bolk deze middag. Twee dames van Wahana Budaya Nusantara dansen in Minangkabause kleding de bordendans (Tari Piring). Na afloop laten zij samen zien hoe de grote hoed (Topi Gadang) bij een jonge bezoekerster wordt gemaakt. Het vier meter lange en bijna twintig centimeter brede doek van binnen gevuld met karton wordt met vele slagen om het hoofd van het meisje aangebracht. Na ruim tien minuten zien de omstanders met de camera's in de hand de grote hoed ontstaan. In het restaurant hangen prachtige gebatikte doeken met dierenmotieven.

Buiten enkele bezoekers eens vragen naar hun indruk van het park en dit weekend. Mevrouw Sri Wirayati uit Zeist (1e generatie) is met haar zoon Arthur Prayuda en een vriend van hem voor het eerst in Taman Indonesia. 'Het is groter dan ik dacht. Echt Indonesisch met het Mentawaihuis, rotan en bamboe in de diertuin, het houtsnijwerk en de vogelgeluiden.' zegt ze. Haar zoon vult aan: 'Het is mooier dan ik dacht, vooral die paalwoning is prachtig'. Arthur, 17 jaar en tweede generatie, die in 2010 voor het eerst in Indonesië is geweest, vindt het erg op het echte Indonesië lijken. Aan een andere buitentafel zit de heer Hans Groot met zijn vrouw te genieten van de zon. Hij is uit Almelo gekomen. Hun dochter Myrthe heeft samen met Romée Mulder een kraampje met batik fashion. De heer Groot is op tweejarige leeftijd naar Nederland gekomen. Op de vraag wat hij van het park vindt, antwoordt hij: 'Het is een leuk park met veel herkenning van de cultuur waar ik vandaan kom. Ik ben getrouwd met een Hollandse vrouw en verkeer door mijn werk en vriendengroepen veel in een Nederlandse omgeving. Je verliest dan een beetje van je eigen identiteit als je zo lang, sinds 1955, in Nederland bent.' Myrthe komt er even bij-

zitten en vult haar vader: 'Ik wil iets doen met mijn culturele achtergrond. Daarom sta ik samen met Romée graag op dit Wastra Weekend. We tonen onze batikleding. Het door ons gevoerde Guave-kledinglabel is geïnspireerd op Indonesische patronen en textiele werkvormen.' (En als u erin geïnteresseerd bent, Myrthe Groot en Romée Mulder presenteren op www.helloguave.com hun nieuwste batik kledinglijn.)

Dan wordt ze geroepen om in de Rumah Exposisi Madura het verhaal van hun bedrijfje te vertellen aan de inmiddels binnengekomen ambassadeur I Gusti Agung Weseka Puja. Aandachtig luistert hij en de attaché sociaal- culturele zaken mevrouw Renata Siagian, naar Romée en Myrthe. Ook laten zij enkele van hun ontwerpen zien. Eenmaal buiten neemt de ambassadeur even de tijd om met mij te praten over Taman Indonesia. Hij vindt het een zeer speciale en unieke plek. Hier wordt het complete Indonesië gerepresenteerd. Naast flora en fauna geniet hij van de culturele aspecten in het park. Voor hem vertegenwoordigt Taman Indonesia de drie B's. Deze drie B's staan (omdat het gesprek in het Engels gaat) voor Beauty, het park laat de schoonheid van Indonesië zien. Branding, het park toont Indonesische producten en tot slot Bridging, Taman Indonesia vervult een brugfunctie tussen Nederland en Indonesië, het brengt de culturen dichterbij. De ambassadeur staat op en loopt nog even door de tuin. Hij waant zich weer even in zijn geboorteland.

Algemene informatie:

Taman Indonesia, Kallenkote 53, Kallenkote, 0521-511189

Openingstijden van 1 april tot 1 november.

Elke dag van 10.00 - 18.00. Speciale openingstijden.

Evenementen dit jaar zie www.taman-indonesia.nl

WONEN IN EEN HOFJE

Samen wonen in een hofje, dat is de droom van zes enthousiaste mensen in Weert. Zij willen graag ouder worden in een woonomgeving waarin iedereen meedoet en buien voor elkaar zorgen als dat nodig is.

Het mooie aan dit project is dat de bewoners hun woonbehoefte zelf invullen. Zelf doen dus en zelf verantwoordelijkheid nemen voor je leven en je omgeving. De zes initiatiefnemers in Weert werkten het idee van het Hofjes Wonen verder uit. Het Hofje zal gerealiseerd worden in Beek op de locatie Beekpoort-Noord (tegenover de Poort van Limburg).

Het wordt een kleinschalig hofje met ongeveer 10 levensloopbestendige sociale huurwoningen voor bewoners van 50 jaar of ouder. Er komt een gemeenschappelijke ruimte. De woningen liggen allemaal

rondom een gezamenlijke binnentuin. Het is een multicultureel plan; in principe is iedereen die op deze manier samen wil wonen van harte welkom. Alleen de kern-doelgroep zijn 50-plussers met een niet-westerse culturele achtergrond.

In dit project ligt de nadruk op zorgen voor elkaar, verbinding maken met elkaar en de wijk zodat iedereen mee kan doen.

Door het Hofje kleinschalig te laten en door het creëren van verbondenheid, veiligheid en sociale contacten wordt voorkomen, dat bewoners in een sociaal isolement terechtkomen.

Wilt u meer informatie over dit project in Weert? Neem contact op met Chantal Saes, 06 13 58 00 09 of via info@oukuconsultancy.nl.

DIT KEER WEER GEEN INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

Die houdt u als vorige keer beloofd tegoe. In deze reeks van initiatiefnemer Dick Rozing was de Molukse buurt in Capelle aan de IJssel aan de beurt, maar aldaar werd op 25 april de 69e gedenkdag van de RMS-proclamatie gevierd. Daarom hebben we Dick gevraagd daarvan in twee delen verslag te doen. Dit keer het tweede deel. De Molukse buurt zelf komt daarna pas als deel 26 aan de beurt. Dat leek ons vanwege de actualiteit veel aantrekkelijker voor u.

HERDENKING RMS-PROCLAMATIE CAPELLE AAN DEN IJSSEL

2

Na het vlagprotocol op 25 april 2019 praatte Roy Thenu, van de werkgroep gedenkboek, de bijna honderd bezoekers in ontmoetingscentrum Nunu Mahua bij over dit omvangrijke project. Het initiatief tot het maken van het gedenkboek over 60 jaar Molukkers in Capelle aan den IJssel kwam van de Dewan Maluku Capelle (DMC). In 2016 was er een eerste werkgroep gedenkboek. Het bleek complexer dan aanvankelijk werd aangenomen.

Op 6 juni 2018 maakte een nieuwe werkgroep een doorstart. In de werkgroep zitten Christien Hetharia, Hendrik Hetharia, Roy Kakiailatu, Cor Laliatu, Bernhard Tentua, Eddy Titahena, Simon Abraham, Roy Thenu en Paul Weyling (HVC). Raadslid Eddy Patty is adviseur van de werkgroep. De werkgroep heeft een duidelijk eindproduct voor ogen. Het moet een foto-verhalenboek worden over 60 Molukkers in Capelle aan den IJssel, 'Opgedragen aan de Molukse 1e generatie'. De werktitel is: Panggajo. Van woonoord naar woonwijk. Nanneke Wigard, directrice van het Moluks Historisch Museum, verzorgt de eindredactie. Maar wat betekent het woord panggajo? Het is een begrip en staat voor voortroeien, in beweging zijn. Panggajo heeft een symbolische betekenis, want het staat voor overleven en het vormen van een samenleving. Roy licht het nader toe: 'De filosofie erachter is: Men roeide voort (panggajo/bewoog) om op zoek te gaan naar nieuwe leefgebieden totdat uiteindelijk een eindbestemming werd gevonden (thans de huidige Molukse dorpen in de Midden-Molukken/Ambon en Lease eilanden). Daar kwam men andere clans tegen waarmee men in verdraagzaamheid en harmonie een nieuwe samenleving vormde. Om in leven te blijven diende men niet stil te staan, maar als gemeenschap in beweging te blijven op zoek naar kansen en mogelijkheden en zich aan te passen in een vreemd/nieuw gebied (op

zoek naar eten/overleven) zonder haar oorsprong te vergeten. Het begrip Panggajo staat voor in beweging blijven (voortroeien en vooruitkijkend). Wij leven nu in een snel veranderende samenleving en het is noodzakelijk met de tijd mee te gaan. Stilstaan is funest, in beweging blijven is een must om als Molukse gemeenschap te kunnen overleven. In de 60 jaar dat Molukkers in Capelle zijn, hebben zij diverse ontwikkelingen en processen meegemaakt. Dus was er steeds beweging en veranderde de Molukse gemeenschap mee. Een Molukse gemeenschap in beweging onder het motto: Een gedeeld verleden, een gezamenlijke toekomst.

De werkgroep heeft een duidelijke doelstelling met Panggajo. Van woonoord naar woonwijk wil ze de geschiedenis en cultuur van de Molukse gemeenschap in Capelle aan den IJssel van binnenuit documenteren en vastleggen. Dit is gedaan via ruim vijftig interviews onder de leden van de eerste, tweede, derde en vierde generatie. Gesprekken gingen over het verleden, heden en toekomst. Het boek wordt daarmee een aanvulling op de bestaande lokale geschiedschrijving, maar nu vanuit Moluks perspectief. Roy: 'Deze kennisoverdracht is van belang voor de Molukse jongere generaties, maar we hebben ook Nederlandse betrokkenen geïnterviewd.', 'Het project versterkt de relatie tussen de Molukse bewoners en de andere bevolkingsgroepen en nodigt Capellenaren die nog niet veel weten van hun Molukse medebewoners uit om op een laagdrempelige manier kennis te maken met de Molukse cultuur, waarden en tradities.' Dan somt Roy een aantal onderwerpen op die in het gedenkboek ter sprake zullen komen: IJsseloord, hoe samen te leven in kamp en oord, de kerkgenootschappen, sportverenigingen, de politiek en het RMS-bolwerk, identiteit, huisvesting en nog vele andere boei-

- ① Flyer van het Gedenkboek, 256 pagina's, full colour, harde kft en een oplage van 500 stuks. Prijs: € 20,00
- ② Eddy Flora op de cover van De Aanspraak.

ende onderwerpen, waarbij de toekomst niet mag ontbreken. Uiteraard komen in het gedenkboek ook veel foto's. Om het publiek een indruk te geven licht Roy nog enkele citaten uit de interviews toe, die opgenomen zullen worden in het boek.

Citaat uit het interview met Rene Pattiasina (actie Wassenaar, bestorming residentie van de Indonesische ambassadeur op 31 augustus 1970): *'We renden over een grote tuin gelijk richting het gebouw. Onderweg doken wij achter struikgewas of achter een boom. We wisten niet wat we konden verwachten. Een weg banend richting het gebouw werd er geschoten en hoorde ik diverse schoten om mij heen.'*

Citaat uit het interview met bung Daan Kolanus, oud eerste elftalsspeler van FC Maluku: *'Ik was ongeveer een jaartje of veertien toen ik werd gevraagd om bij de 'bungbungs' (senioren) te spelen. Ik geloof dat bung Bernhard Laisina mij benaderd had. Ook bung Brole probeerde mij over te halen. Als klein ventje twijfelde ik behoorlijk omdat ik de tegenstanders had gezien. Dat waren grote Nederlandse voetballers met twee keer zo dikke, behaarde benen als die van mij.'*

Citaat uit het interview met Eddy Patty, raads- lid Leefbaar Capelle en lid van de raad van toezicht van Stichting Walang, de stichting ►

die de woningen in de Molukkenbuurt in beheer heeft: *'Mijn vader had een familie die Pela was met ons, geholpen met het inpakken voor een terugkeer naar Indonesië. In die tijd dat de RMS-strijd hoog in het vaandel stond, waren er ook families die terug wilden gaan naar Indonesië. Mensen hadden gezien dat mijn vader naar die familie ging, in hun ogen dus pro-Indonesisch was en trokken daaruit hun conclusies. Onze ruiten werden ingekeld met bakstenen.'*

Citaat uit het interview met Eddy Flora, hij overleefde de Japanse bezetting en bersiap op Borneo; *'Het is nog als de dag van gisteren bij mij. Heel emotioneel, omdat ik toen in die periode, mijn vader zat in het arbeidersgevangenkamp als dwangarbeider... Dus ik heb steeds gezworven tot in de rimboes, tot in de kampongs, in de straten bij die Japanners. Ik heb ook gezworven bij de interneringskampen van de Molukkers, dat weet mijn moeder niet*

③ *eens. Kruipen onder de afrastering en dan zo naar hun toe.'*

Na zijn presentatie is het tijd voor de lunch. Achter in de zaal kunnen bewoners en belangstellenden zich al intekenen op het gedenkboek. Van het gedenkboek Panggajo Van woonoord naar woonwijk worden maar 400 exemplaren verkocht en de Molukse gemeenschap Capelle krijgt als eerste de gelegenheid om in te tekenen. Pas vanaf eind mei konden ook anderen zich intekenen. Een paar dagen na mijn bezoek krijg ik van Roy een e-mail. Op 25

③ Bezoek minister Rita Verdonk in 2006. (foto: R. Pattiwael)

④ Banda Neira, ontvangst met culturele dans van J.A. Manusama, 1985. (foto S. de Fretes, bron Werkgroep Gedenkboek)

april hadden zich al 150 personen uit de gemeenschap Capelle ingetekend voor het boek. De DMC zal een elektronische aanmeldingspagina aanmaken op hun website. Hier kunnen geïnteresseerden intekenen. Afgelopen vrijdag 20 september werd het gedenkboek in Nunu Mahua gepresenteerd, er is ook een tentoonstelling.

INDIË IN NEDERLAND

9

Leeft Indië nog? En waar vindt men Indië dan in Nederland? In deze serie gaat Monique Haak op zoek naar activiteiten in Nederland waar geïnteresseerden Indië kunnen tegenkomen. Dit keer vertelt zanger Sjors van der Panne (39). Hij zong het nummer 'Engel' tijdens de Indië herdenking in Den Haag.

Allereerst complimenten voor uw mooie muzikale bijdrage tijdens de herdenking van dit jaar. "Dankjewel."

Hoe heeft u de herdenking ervaren? "Ik vond het heel bijzonder om mee te mogen maken. Het allermooiste is, dat we allemaal samen herdenken, de Indische, Nederlandse en Indonesische mensen samen. Van mij mag de Indië herdenking nog groter worden dan nu. Ik vind, dat de aandacht voor deze oorlog net zo groot mag zijn als de aandacht voor de oorlog met Duitsland. De pijn die gebleven is, is bij de Indische mensen net zo groot als bij de Nederlandse mensen."

Op uw website staat: 'Een verhaal van hen. Een verhaal van mij. Een verhaal van ons allemaal'. Vertel. "Op zo'n herdenkingdag zijn we met z'n allen één. Ik bedoel dan ook echt met z'n allen. Iedereen heeft

zijn of haar eigen verhaal, maar niemand is goed uit de oorlog gekomen. Iedereen is gewond geraakt, ook mentaal. Daarbij valt het mij op dat mensen zich al snel gepasseerd voelen. Dit vind ik een moeilijk punt. Ik zing voor alle oorlogsgetroffenen. Dan denk ik ook aan de getroffen uit de Bersiaptijd en aan de Indonesische burgers en militairen. Vergeet niet dat iedereen heeft geleden in deze oorlog. Ook de Japanse burgers. Doe daarom allemaal mee aan de herdenking voor je eigen familie. Zonder je niet af. De Indië herdenking is voor iedereen. Ook voor jou. Wie je ook bent. Voel dat jij er ook bij hoort. Laat dat gevoel toe."

Was er familie van u aanwezig tijdens de herdenking? "Mijn moeder en mijn oma hebben de traditie om de herdenking elk jaar op de televisie te kijken. Daarna gaan ze elkaar bellen hoe ze het vonden."

En? Wat vonden ze ervan? "Prachtig natuurlijk. Fantastisch dat ik had gezongen. Mijn moeder is daarna nog mee geweest naar het middagprogramma met eten en muziek. Zij genoot er echt van. Ik ook hoor. Ik was voor het eerst op de herdenking. De opkomst was groter dan ik had verwacht. Het was niet formeel, dat viel mij op. Er waren mensen van de rege-

foto: Bas Hermsen

ring bij, er was stemmige muziek en er werden voordrachten gehouden, maar het voelde niet formeel. Het was echt zoals het moest zijn. Wat mij verrast heeft, was dat het ook gewoon feestelijk was. Vooral het middagprogramma na de herdenking met ontmoeting, muziek en eten."

Kunt u meer vertellen over uw Indische familie? "Mijn oma komt uit Bandoeng. ▶"

Mijn opa uit Soerabaja. Ze hebben elkaar pas na de oorlog ontmoet. Mijn opa heeft in het Jappenkamp gezeten. Hij heeft het gelukkig overleefd. Ook mijn oma bleef gespaard, zij was 'Indonesisch genoeg' om niet geïnterneerd te worden. Mijn opa en oma zijn na de oorlog naar Sumatra verhuisd, dichtbij Palembang. Daar is mijn moeder geboren. Uiteindelijk vertrok het gezin in 1954 naar Nederland."

We hebben het over de Indië herdenking. Leeft Indië nog volgens u? "Jazeker. Ik denk dan aan mijn oma. Daar komt mijn Indische afkomst vandaan. Voor mij gaat Indië over mijn afkomst. Ik kijk heel veel YouTube filmpjes van hoe het in Indië was."

U bent van de derde generatie, zoals dat wordt genoemd. Wat kan uw generatie betekenen? "Ten eerste ben ik zanger. Daarnaast ben ik iemand van de derde generatie. De derde generatie voelt het nog. Je voelt die pijn van de eerste gene-

ratie, maar de derde generatie heeft het er nu over. Ik spreek bijvoorbeeld heel veel mensen over de oorlog. Over Indië. Spreek. Zing. Dans. En leef. Blijf erover praten. Ik kan het verhaal over Indië en de oorlog nog aan mijn oma vragen. Als iemand dat niet kan, zijn er allerlei documentaires op internet te zien. Zo ben ik ook aan meer informatie gekomen. In 2017 werd ik gevraagd om zelf mee te werken aan een documentaire. Voor deze documentaire ben ik bij vier erevelden op Java geweest. Op deze erevelden liggen duizenden slachtoffers van de oorlog begraven. De kinderen die daar liggen hebben de meeste indruk op mij gemaakt. Dat zal ik nooit vergeten. Bovendien hadden ze Nederlandse achternamen. Dan komt nog meer het besef dat deze oorlog ons allemaal aangaat. Ook al lijkt het zo ver van ons bed en is het duizenden kilometers bij ons vandaan. Besef dat zo weinig mensen eigenlijk weten wat daar gebeurd is, zeker mensen van mijn generatie. Blijf erover praten."

Het lied 'Engel' dat u zong, staat op uw nieuwe album. Wanneer komt uw album uit? "Op vrijdag 20 september. Mijn nieuwe album heet *Altijd zo Gegaan*. Dit album is misschien wel mijn meest persoonlijke plaat van alle vijf albums die tot nu toe verschenen zijn. De meest volwassen plaat ook, denk ik. Gek genoeg heb ik de liedjes nu juist een keer niet geschreven. Doordat anderen de woorden schreven, kan ik in de liedjes nog meer kanten van mezelf laten zien. De tekst van het liedje *Engel* is van Belinda Meuldijk. Frank Boeijen, Han Kooreneef en Belinda Meuldijk schreven de teksten. Ik kan iedereen benaderen. Dat komt door mijn deelname aan *The Voice* in 2014. Ik werd toen tweede. Voordat ik aan *The Voice* meedeed, was ik al tien jaar bezig als zanger. Sinds *The Voice* kan ik iedereen benaderen om samen muziek mee te maken of om liedjes te schrijven. Wie het ook schrijft, ik gooi mijn eigen hart in een liedje. Dat kun je duidelijk horen. Zo ben en blijf ik altijd trouw aan mezelf."

GOUDEN KOPPELS

Jelleke (l) en Sasha.

Pelita heeft door het hele land meer dan driehonderd vrijwilligers die zich met ziel en zaligheid inzetten voor de doelgroep. Ze sjouwen met tafels voor een Masoek Sadja, leggen huisbezoeken af of coördineren de zorg binnen een regio. Wie zijn die vrijwilligers en wat drijft ze? Dit keer een oma en een kleinzoon die zich inzetten voor de Indische ouderen in Amersfoort.

Jelleke Toes (72), gepensioneerd administratief medewerkster scholengemeenschap, vrijwilligster voor Masoek Sadja en Indische Eettafel (IET) Amersfoort. En **Sasha de Harder** (20), ook vrijwilliger bij de eettafel in Amersfoort, begint binnenkort eigen filiaal van afhaalrestaurant Taco Mundo in Apeldoorn.

Jelleke: "“Vlak voordat mijn man ziek werd gingen we samen in een bejaardenhuis vrijwilligerswerk doen. Hij overleed vijf jaar geleden, maar toen we daar nog werkten zei hij altijd: ‘Als ik er straks niet meer ben moet je doorgaan, niet in de woonkamer gaan zitten!’”. Dat heb ik goed in mijn oren geknoopt dus toen de IET hier werd opgestart ben ik meteen gaan kijken. Het was zó sfeervol met al die oude mensen die met elkaar zaten te genieten. De coördinator vroeg me of het niks voor me was om te komen helpen. Ik heb heel snel ja gezegd.

Kort daarna ben ik ook begonnen bij de Masoek, daar voelde ik me meteen thuis. Ik ben één keer in Indonesië geweest en toen ik mijn eerste stap zette in Soerabaja, mijn geboorteplaats, wist ik: ‘Ja, hier kom ik vandaan.’ Ik word nog altijd emotioneel als ik erover vertel. Als je dat hebt meegemaakt ga je er voor tweehonderd procent voor om de Indische ouderen te verwennen. Ze zijn een uitstervend ras. Ik vind het heerlijk om met hen wat woordjes van vroeger te spreken, zoals pelan pelan en apa kabar. Dat werd ons bij aankomst in Nederland meteen afgeleerd, maar nu denk ik: ‘waarom niet?’

Mijn dochter Desirée en mijn nichtje Ghislaine zijn ook vrijwilliger geworden, maar het meest fantastisch vind ik, dat mijn kleinzoon Sasha erbij is gekomen. Hij deed een snuffelstage in het bejaarden-

huis waar ik vrijwilliger ben en toen ik zag hoe hij met ouderen was, stelde ik hem voor om ook iets voor de Indische mensen te doen. Nou, je moet hem zien, tussen die Indische mensjes als grote blonde jongen! Hij doet het heel goed en je ziet dat hij ook liefde terugkrijgt. Zijn broertje van vijftien gaat hem nu opvolgen. Die is al een paar keer geweest en huppelt door de zaal."

Sasha: "De Indische mensen die op de IET komen zijn heel open en aardig. Ik kan vaak beter met ze opschieten dan met mijn eigen leeftijdsgenoten; ze doen niet moeilijk. Het grootste deel van mijn familie is Indisch dus het geeft me altijd een goed gevoel om daartussen te zitten. En zij vinden het volgens mij heel leuk dat ik blond ben. Ze zeggen altijd: ‘Wát, ben jij de kleinzoon van Jelleke?’. Terwijl mijn broertje er juist heel Indisch uitziet.

Ik werk in de horeca dus ik heb iets met eten. Mijn oma kookte vroeger op feestjes ook altijd zo lekker Indisch. Ik kwam daar vroeger heel vaak thuis. Ze haalden me op vaste dagen op uit school. Mijn opa was de enige die me als baby stil kon krijgen als ik huilde; met hem had ik ook echt een speciale band. Met mijn oma samen vrijwilligerswerk doen is fijn, we zijn dan echt gelijkwaardig. Ze is nog heel vitaal en zo behulpzaam. Ik vind het heel mooi wat ze allemaal doet voor die mensen."

BEKEKEN DOOR HABIB

MOLUKKERS EN DE INDISCHE GEMEENSCHAP

Op 27 juni jl. werd in Den Haag het Nationaal museum Sophiahof officieel geopend door koning Willem-Alexander. Als kennis-, cultuur- en ontmoetingscentrum heeft het museum tot doel een groot publiek en nieuwe generaties kennis te laten maken met het gedeelde verleden en heden van Nederland en voormalig Nederlands-Indië. De geschiedenis van de Indische en Molukse gemeenschappen in Nederland staan hierbij centraal. Tijdens het NOS Journaal van Acht uur werd op televisie over de opening gesproken als “een lang gekoesterde wens van de Indonesische gemeenschap in Nederland”. Het is hier waarschijnlijk overbodig om te laten weten, dat de Indonesische en de Indische gemeenschap in Nederland duidelijk twee verschillende groepen zijn.

Tijdens de ceremoniële opening van het museum hielden enkele nauw betrokkenen een korte toespraak. Zo waren daar de voorzitter van het Indische Platform, Silfraire Delhaye, en Jan-Willem Kelder, die als voorzitter van het Indische Herinneringscentrum sprak namens alle organisaties die rechtstreeks betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van de zogeheten Collectie erkenning. Ten slotte sprak ook staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), P. Blokhuis.

Opvallend, althans in mijn ogen, was dat Kelder tijdens zijn speech sprak over het museum als een centrale ontmoetings- en herinneringsplek voor de Nederlands-Indische gemeenschap, waarmee hij “uiteraard ook de Indo-Europeanen, de Zuidmolukkers en Europese Indischen” bedoelde. De laatste vreemde term lijkt mij een verspreking van een waarschijnlijk overijverige goedbedoelende Kelder die niet beticht wil worden van het uitsluiten van bepaalde groepen. De term Zuidmolukkers is overigens echt niet meer van deze tijd, want deze verwijst expliciet naar een politieke invalshoek, de Republiek der Zuid-Molukken. Tegenwoordig gebruikt men in Nederland al vele jaren de politiek en geografisch neutrale term “Molukkers”. Dat Molukkers hier worden gerekend tot “de Nederlands-Indische gemeenschap” is wellicht theoretisch juist, want deze gemeenschap – de term is nogal nieuw voor mij – verwijst niet naar een etnische achtergrond, maar naar de gedateerde Nederlands koloniale periode. Echter, in de meeste gevallen voelen Molukkers zich niet aangesproken als de term “Indische” in combinatie met “gemeenschap” wordt gebruikt. Er wordt ook vaak over het museum gesproken als een pleisterplaats voor “de Indische gemeenschap”. Wellicht was dat de bedoeling tijdens de eerste onderhandelingen met de Nederlandse

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad Marinjo en het radioprogramma Suara Maluku. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In ‘Bekeken door Habib’ geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

regering, maar het nieuwe museum is ook bedoeld voor de Indische én de Molukse gemeenschap in Nederland. Hiernaast kan het zijn dat Molukkers hier min of meer als vanzelf worden gerekend tot de Indische gemeenschap. Zo wordt in de Nieuwsbrief van de Indische Genealogische Vereniging (IGV) van augustus 2019 een Indische Roots Expertisedag aangekondigd, georganiseerd samen met stichting Zieraad. Het betreft hier een

dag met workshops over allerlei gebieden van Indische familiegeschiedenis en, zo meldt de IGV verder, “Indisch in de ruimste zin van het woord uiteraard, want er is veel aandacht voor Molukse, Chinese en Javaanse geschiedenis”. Maar, vraag het eens aan Molukkers zelf. Zij rekenen zich over het algemeen niet tot de Indische gemeenschap, ook niet in de ruimste zin van het woord.

Staatssecretaris Blokhuis had in dit opzicht zijn toespraak goed voorbereid. Zo maakte hij een duidelijk gelijkwaardig onderscheid tussen “Indisch” en “Moluks”. En, zo hoort het hier, wat mij betreft. Hij sprak over het museum als een plek waar iedereen kan samenwonen, “de hele Indische en Molukse gemeenschap”. Dit onderscheid is overigens een rechtstreekse vertaling van de subsidieregeling van het ministerie als collectieve erkenning van de Nederlandse regering, die onder meer het gebouw van het museum aan de Haagse Sophialaan mogelijk heeft gemaakt. Deze regeling heet officieel “Collectieve erkenning van Indisch en Moluks Nederland” en richt zich op het uitdragen van het belang van de gedeelde geschiedenis van Nederland en Nederlands-Indië.

Nu weet ik wel, dat ik niet alles zo zwart wit moet zien. Er zijn immers personen met een Europese, Indische familienaam die zichzelf als Molukker beschouwen en personen met een Molukse familienaam die zichzelf als Indisch identificeren. Toch zijn dit uitzonderingen. Wat mij betreft mag iedereen er standaard van uitgaan dat Molukkers in Nederland zichzelf niet rekenen tot de Indische gemeenschap. Over honderd jaar spreken we elkaar nog eens hierover. Nu nog niet. De termen, Indische-Nederlander, Indo-Europeaan, Indo, Ambonees, Molukker, Indonesiër etc. worden nog steeds vaak verkeerd gebruikt. Misschien zijn er lezers die zich afvragen

waar ik mij toch zo druk over maak. Dit zijn mogelijk ook de mensen die niet snappen waarom Indische-Nederlanders zich druk maken als hun gemeenschap wordt aangeduid als Indonesische gemeenschap. Een Indische-Nederlander is een Indische-Nederlander, een Molukker is een Molukker. Zo heeft de openingstoonstelling van het nieuwe museum Sophiahof de titel Vechten voor Vrijheid en deze gaat onder meer over het Indische én het Molukse verzet tijdens en na de Tweede Wereldoorlog.

Reacties: r.habiboe@gmail.com

NAESSENS DE PIANOMAN

SLOT

De oude begraafplaats aan de Berkenweg in Baarn is naast rustplaats, voor velen ook een bron van inspiratie. Dat geldt zeker voor Ed Vermeulen, gefascineerd als hij is met geschiedenis en genealogie. Voor wie luisteren wil, vertellen de graven allemaal een levensverhaal. En Ed wil luisteren. Eén van de verhalen die er voor hem uit springen, is het verhaal van de internationaal bekende pianobouwer, tevens zelf begaafd pianist, Willebrordus Josephus Theodorus Naessens, 'Willem' voor zijn familie en talrijke vrienden, vanaf nu voor ons 'De Pianoman'.

Naessens' echtgenote: de Indische Maria Frederika Wardenaar, geboren op 5 december 1867 te Kediri, Oost Java, was een telg uit de oude Indische familie Wardenaar. Haar ouders waren Charles Thomas Wardenaar en de Javaanse Warsinah. Zij nam actief deel aan het werk van haar man en deed de administratie van het bedrijf. Daarnaast was zij een getalenteerd schilderes en zangeres en stond naast onder haar familienaam ook bekend onder haar artiestennaam: Mia Aarwen. Hoe dit pseudoniem is ontstaan, is niet bekend. Een mogelijkheid is, dat het om een samenstelling gaat vanuit de namen Wardenaar en Naessens, maar zekerheid hierover is er niet. Wat we wel met zekerheid weten is, dat Mia Aarwen naast schrijfster van jeugdverhalen (o.a. het in 1919 verschenen *Sienem, een ware Javaansche geschiedenis*) een zeer verdienstelijk toneelster was en in 1924 verbonden was aan het toneelgezelschap van de bekende toneelschrijver Jan Fabricius (1871-1964). Hier speelde zij dikwijls typisch Indische rollen zoals in 1930, een jaar voor haar overlijden, een glansrol in de Indische klucht *Het Spookhuis* van Henri van Wermeskerken (1882-1937). De pers schreef over deze rol: '*Zij (Mia Aarwen) speelde uitstekend en haar spel deed de inhoud die niets om het lijf had, glad vergeten*'

Van een drietal door haar gemaakte schilderijen, vol Javaanse mystiek, zijn afbeeldingen opgenomen in de mei 1923 editie van het tijdschrift *Nederlands Indië - Oud en Nieuw*. In hetzelfde jaar werd haar werk ook getoond tijdens een tentoonstelling te Scheveningen.

Haar overgrootvader Willem Wardenaar, was in de periode juli 1800 tot november 1803 'opperhoofd' van de Nederlandse factorij of handelspost op Dejima, een klein eiland in de baai van Nagasaki, Japan. Hij zou mogelijk een nogal opmerkelijke rol gespeeld hebben bij Engelse pogingen om zich gedurende de Napoleontische

- 1 Voorstelling van 'Het Spookhuis'.
- 2 Werk van Mia Aarwen.

jaren van Dejima meester te maken. Deze handelspost was door de VOC in 1609, eerst op het eiland Hirado en sinds 1641 op Dejima, gevestigd. Het laatste opperhoofd was Janus H. Donker Curtius, die van november 1852 tot februari 1860 dit ambt bekleedde. Na het overlijden van haar echtgenoot in januari 1915 werd Hill Grove op 27 juli van hetzelfde jaar in een openbare verkoping verkocht en verhuisde de weduwe Naessens naar Den Haag, waar zij nog vele jaren woonde. Uiteindelijk werd de villa rond 1930 gesloopt, waarna er in 1931 een rij van acht aaneengeschakelde villa's (Burg. Grothestraat 48 t/m/ 62) werd gebouwd met de uiterst intrigerende, mogelijk op Bijbelse gronden geïnspireerde, naam 'De acht zaligheden'. Op 21-6-1931 overleed Maria Wardenaar op 63 jarige leeftijd aan leukemie in het ziekenhuis Maria Stichting, een voormalig rooms-katholiek ziekenhuis, te Haarlem. Dit ziekenhuis, dat vanaf 1989 deel zou uitmaken van het Spaarne Ziekenhuis, speelde een grote rol in de familie Naessens, meerdere familieleden waren hieraan als arts verbonden. Maria Frederika Wardenaar werd bij haar echtgenoot in Baarn begraven, waar hun graf nog steeds aanwezig is.

Op 1 augustus 1931, een maand na haar overlijden, verscheen in de pers het artikel dat u hier bij de afbeeldingen (3) terugvindt, samen met een foto (4) van het graf van het echtpaar waarmee het verhaal van Willebrordus Josephus Theodorus Naessens, De Pianoman, hier opnieuw is verteld en vastgelegd.

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

De vorige keer boden wij werk van de kunstenaar Yvonne Noordam aan. Het ging om drie kleinere werken, die op koper zijn geschilderd. De werken zijn verkocht voor

€ 245,- waarmee de totale opbrengst van de veilingen tot € 9.960,- is opgelopen. We naderen de magische grens van € 10.000,- dus met rasse schreden. Om hem te slechten bieden we u nu een ets van de u inmiddels welbekende kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp aan. Cary Venselaar heeft ons in dit blad al veel over hem verteld. Het gaat om een originele proefdruk en het is een afbeelding van het sluisje in Edam. Het bijzonder fijnzinnige werkje kent ingelijst een afmeting van 25 x 32 cm, de ets zelf meet 13 x 17 cm.

Wilt u in het bezit komen van dit unieke exemplaar, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. Bie-

45

dingen vanaf € 300,- worden in overweging genomen. Mocht u op deze mogelijkheid in willen gaan, laat het ons weten. Biedingen kunt u tot uiterlijk 10 oktober 2019 sturen naar ons adres, t.a.v. Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoonnummer. Het werk wordt toegewezen aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Een foto vertelt'

Een foto vertelt is ontstaan uit de rubriek *Foto met Verhaal* op de website van de Stichting Chinese Indonesian Heritage Center.

In deze uitgave vinden vijftig foto's met verhalen een permanente plek. In de verhalen ligt een eeuw geschiedenis van Chinezen uit Indonesië besloten. De vooroorlogse verhalen spreken meestal van een onbezorgde tijd met titels als *Sinterklaas in de tropen*. Maar er wordt ook ingegaan op gevoelige thema's als het gemengde huwelijk of de realiteit van raciale segregatie in de

Nederlands-Indische maatschappij. Hachelijke situaties tijdens de Japanse bezetting worden met humor en incasseringsvermogen doorstaan. In de naoorlogse jaren treedt een kentering op. Er is meer en meer sprake van een gevoel van onbehagen en onveiligheid, van toenemende druk om uit Indonesië te vertrekken 'voor de toekomst van de kinderen'. Eén voor één druppelt men Nederland binnen.

Uit de verhalen spreekt opluchting dat men voor Nederland heeft kunnen kiezen. Maar ergens knaagt tegelijkertijd twijfel: 'Wie ben ik eigenlijk?' De derde generatie, de kleinkinderen van grootouders die in de jaren vijftig en zestig besloten Indonesië te verlaten, staat onbevangen tegenover de geschiedenis. Vanuit de zekerheid van hun Nederlandse identiteit zijn ze nieuwsgierig naar hun roots. *Een*

foto vertelt neemt deze generatie mee naar hun Chinees-Indonesisch verleden.

'Een foto vertelt'
Vijftig familie verhalen van Chinezen uit Indonesië
Ing Lwan Taga-Tan, Patricia Tjiok-Liem,
Yap Kioe Bing
Stichting Tong Tong
ISBN 978 90 7884 710 6
€ 25,00

② 'Als de bloesem valt...'

Is het verhaal van Marleen, een vrouw op zoek naar haar identiteit en plaats in de wereld. De zoektocht wordt bemoeilijkt door haar ambivalente band met haar moeder. Het boek geeft een inkijk in hoe vier generaties

omgaan met een grotendeels verzwegen verleden. Marleens moeder heeft tijdens WOII gevangen gezeten in een Japans concentratiekamp in Nederlands-Indië. Het is een onbesproken onderwerp, zoals eigenlijk alles wat er toe doet onbesproken blijft in het welgestelde gezin waarin ze opgroeit. Ze trouwt op jonge leeftijd en krijgt vroeg kinderen, het lijkt haar goed te gaan. Toch neemt langzaam maar zeker de 'innerlijke gekte' het van haar over. Haar zoektocht in de gezondheidszorg is eindeloos. Op een dag stelt een psychologe de diagnose: tweede generatieproblematiek. Maar de langdurige behandeling die ze krijgt slaat totaal niet aan met een bijna fatale afloop tot gevolg. Ondertussen blijft ze – met de steun van haar man – moeder voor haar kinderen. Ze gaat door voor hen maar ook dankzij hen. 'Ze hebben mij hiertoe uitgenodigd', elk van de drie kinderen op zijn of haar bijzondere manier'. In dit boek wordt dat treffend geïllustreerd aan de hand van haar tweede zoon die zijn hart verliest aan Japan. Uiteindelijk vindt Marleen bij een psychologe de behandeling die ze nodig heeft. Gelijktijdig met haar kinderen die opgroeien en de wijde wereld intrekken, doorloopt Marleen haar verwerkings- en herstelproces en leert ze langzaam het leven te gaan leven. Dit verhaal gaat over de eerste, tweede en derde generatie sinds de Tweede Wereldoorlog op een manier die niet alledaags te noemen is. Toch biedt dit tevens een opening naar vele levens. Het laat zien hoe het onbesproken verleden z'n invloed kan blijven uitoefenen en misschien wel meerdere generaties nodig

heeft om naar buiten te kunnen komen. Het laat zien hoe het tij gekeerd kan worden.

'Als de bloesem valt...'

Liesbeth de Vos
Uitgeverij Van Warven
ISBN 978 94 9242 185 2
€ 15,95

③ 'Tussen Ambon en Amsterdam'

Nieuwe kans voor hen die eerder achter het net visten, het reeds lang uitverkochte boek *Tussen Ambon en Amsterdam* van Herman Keppy is weer verkrijgbaar. Het is het eerste pod (printing on demand) boek van uitgeverij West bovendien.

Dit keer is gekozen voor een grotere, beter leesbare letter. Ook zijn kleine foutjes gecorrigeerd die in de eerste druk stonden. Op de nieuwe cover prijkt het portret van hoofdpersoon dr. W.K. Tehupeiry. Geliefd huisarts in Batavia, oprichter van het Ambons Studiefonds en oprichter van de vereniging van Indonesische artsen. De op Ambon geboren gebroeders Tehupeiry behoren in 1907 tot de allereerste landskinderen van Nederlands-Indië die studeren in Holland – ze volgen de studie geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam. De oudste had toen al furore gemaakt als auteur van *Onder de Dajaks in Centraal-Borneo*, 'het beste boek ooit door een inlander in het Nederlands geschre-

ven'. Zijn jongere broer doet in 1909 van zich spreken, wanneer hij terug in Indië zowel een succesvol studiefonds voor de Molukse jeugd opricht als ook de nog steeds bestaande vakvereniging van Indonesische artsen. De begaafde dokters Tehupeiry worden in Batavia op handen gedragen door hun patiënten, bruin en blank. Vanwege hun pioniersrol op vele gebieden worden zij verafgood door hun volksgenoten. Na de Tweede Wereldoorlog en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd raken zij echter in de vergetelheid. Deze roman, gebaseerd op het omvangrijke privé-archief van de jongste broer, verhaalt over hun fascinerende leven en loopbaan, zonder voorbij te gaan aan de persoonlijke tragedie die schuilging achter de successen. Tegelijkertijd wordt een blik geboden op de laatste vijftig jaar Nederlandse overheersing van Indonesië, gezien door de ogen van een intellectuele elite die, balanceerend tussen haat en liefde voor het moederland, uiteindelijk kiest voor het vaderland. Herman Keppy (Amsterdam, 1960) is de zoon van een Molukse vader en een Nederlandse moeder. Hij is werkzaam als journalist en onderzoeker, en schreef tot op heden twee historische boeken en twee romans, waarvan *Tussen Ambon en Amsterdam* (1e druk 2004) de eerste was.

'Tussen Ambon en Amsterdam'

Herman Keppy
Uitgeverij West
ISBN 978 90 8206 356 1
€ 29,95

THEATERVOORSTELLING

"HÓE DAN, DESE?!"

HET INDISCHE GEVOEL UITGEBEELD.

Wat neem je mee, wat neem je over? Het Indische gevoel door de generaties heen: hoe werkt dat? Community theatre gespeeld door 3 generaties Indisch en Moluks.

Productie: Madjoe Dua Utrecht

Regie: Suzan Tolsma.

TRY-OUT: vrijdag 27 september 2019, € 7,50 p.p. ; 20.00-21.30 uur; De Partner, Nedereindseweg 401A, 3437 PL Nieuwegein.
PREMIÈRE: zondag 29 september 2019, 13.00/15.00 uur-17.00 uur; STUT "Theater Dichtbij", Stefanustheater, Braziliëdreef 2, 3563 CK Utrecht.

SPEELDATA:

- **Zaterdag 12 oktober 2019**, Theater Platform C, Stadsplein 97, Amstelveen. Voorverkoop: € 10,00 p.p.; Deurverkoop: € 12,50 p.p.; 20.00-21.30 uur.

- **Zaterdag 19 oktober 2019**, Wederkomstkerk, Rijnstraat 20, Den Bosch. Voorverkoop € 10,00 p.p.; Deurverkoop: € 12,50 p.p.; 20.00-21.30 uur.
- **Zaterdag 26 oktober 2019**, Wijkcentrum Het Klokhuis, Weberstraat 2, Amersfoort. Voorverkoop: € 10,00; Deurverkoop: € 12,50 p.p.; 20.00-21.30 uur.

Wilt u de voorstelling "Hóe dan, dese?!" bijwonen, dan kunt u op 2 manieren reserveren:

1. voor de **TRY-OUT** en **SPEELDATA** maakt u het corresponderende bedrag over op NL42 RABO 0320791491 t.n.v. Stg. Madjoe Dua Utrecht o.v.v. HDD, datum, uw naam, mailadres. U ontvangt een bevestigingsmail en u staat daarmee op de aanmeldlijst. Info: madjoeutrecht@gmail.com of 06-10488554.
2. de **PREMIÈRE** bij **STUT** "Theater Dichtbij" reserveert u via www.stut.nl, ticketshop. Info: kyra@stut.nl of 030-2311801.

**LET OP: de plaatsen zijn beperkt!
RESERVEREN IS GEWENST.**

UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG

STEUNPUNT EINDHOVEN VERHUISD

Op 29 augustus is ons steunpunt in Eindhoven van de Camphuijzenstraat naar Stadhof Hemelryck verhuisd. U kunt op ons nieuwe adres als vanouds bij ons terecht, de nieuwe adresgegevens zijn:

Stichting Pelita, Steunpunt Eindhoven
Stadhof Hemelryck
Hemelrijken 292
5612 WS Eindhoven

OPROEP / Kunstschilder George Beer (1872-1944) is vaak verward met zijn naamgenoot, Indisch ambtenaar George Beer (1881-1951). De kunstschilder was in 1938 administrateur bij de dakpannenfabrieken in Tjitjalengka. Hij werd tijdens verhoor door de Kempetai mishandeld, omdat hij geen namen van verzetsmensen wilde geven. Hij kwam, net als zijn vrouw Constantia Alken (1875-1945), terecht in het Ramakamp en is overgeplaatst naar Tjimahi waar hij stierf. Weet iemand waar George Beer heeft gewoond in Tjitjalengka? Of verhalen over hem of over zijn verzet tegen Japanners heeft gehoord? Carla van Beers, Piet Heinstraat 119, 2518 CG Den Haag, e-mail: info@familiearchieven.nl, tel: 06-11382422

OPROEP / Mijn naam is Wouter Hol en ik ben geboren in Bandoeng. In 1946 gingen mijn vader, mijn moeder en ik met de *Sibajak* van de Koninklijke Rotterdamse Lloyd naar Nederland. Na twee maanden moest mijn vader die KNIL-militair was weer terug, waarschijnlijk om ingezet te worden bij de Politie Acties. Mijn moeder en ik gingen hem achterna, wederom met de *Sibajak*. We namen opnieuw onze intrek in onze woning in Bandoeng aan de Riouwstraat. In 1950 moesten wij weer terug, alweer met de *Sibajak* Ik zoek nu al geruime tijd een lepeltje van die *Sibajak*. Op de een of andere wijze ben ik het kwijtgeraakt. Lepeltjes van de *Oranje*, de *Van Oldenbarneveld* of de *Willem Ruys* zijn er genoeg te vinden, maar helaas niet van de *Sibajak*. Wie kan mij hieraan helpen. U kunt mij bellen op 0313-416248. Ik zou het enorm waarderen.

OPROEP / Op zaterdag 5 oktober 2019 organiseren we de 'Reunie Kampili-Makassar-ParePare'. De aanvang is 11 uur, de plaats van handeling is Kumpulan Bronbeek, Velperweg 147, Arnhem. Heeft u belangstelling? Meld u aan! Aanmelding en inlichtingen bij mevrouw Martje Saveur tel. 023-5276869 of e-mail m.saveur@planet.nl U bent van harte welkom.

De Indische Eettafel is inmiddels een begrip. In deze rubriek houden we u op de hoogte van de agenda van de diverse lokaties.

AMERSFOORT

in oktober geen eettafel

AMSTELVEEN

in oktober geen eettafel

APELDOORN

datum : 13 oktober
tijd : 14.00 - 16.00 uur
plaats : Wijkcentrum Orca
Germanenlaan 360
maaltijd : € 12,00 (excl. consumpties)
aanmelden bij : mw. Josselien Verhoeve,
tel. 06-26949275 of
j.verhoeve@pelita.nl

DEN HAAG

datum : 26 september, 31 oktober
tijd : 12.30 - 14.30 uur
(zaal open 12.00 uur)
plaats : Christus Triumfatorkerk
Juliana van Stolberglaan 154
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : dhr. Bert Knorr,
tel. 06-83441618
eettafeldenhaag@gmail.com

DEN HELDER

datum : 15 oktober
tijd : 13.00 - 15.00 uur
(inloop 12.30)
plaats : Hotel Den Helder
Marsdiepstraat 2
maaltijd : € 10,00
aanmelden bij : mw. Bianca Emmel,
tel. 06-86283491

KROMMENIE

datum : 29 september, 27 oktober
tijd : 13.30 - 16.00 uur
(zaal niet eerder open)
plaats : Recreatiecentrum Concordia
Jacob Corneliszstraat 22,
Oostzaan
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : mw. Ine Andrea,
tel. 075-6841313

LEEWARDEN

datum : 7 oktober
tijd : 10.00 - 15.00 uur
plaats : MFC Westenkwartier
Verdijkstraat 1
maaltijd : € 9,50
aanmelden bij : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
tel. 06-22462476

NIJMEGEN

datum : 4 oktober
tijd : 13.00 - 15.00 uur
(zaal open 12.30 uur)
plaats : Oud Burgeren Gasthuis
Prof. Cornelissenstraat 2
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : steunpuntnijmegen@pelita.nl
tel. 06-13523093

UTRECHT

in oktober geen eettafel

WAGENINGEN

datum : 24 september, 29 oktober
tijd : 14.00 - 16.00 uur
(zaal open 13.30 uur)
plaats : Rumah Kita
Plein 15 Augustus 1
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : Peter en Linda Logman,
tel. 06-26850932

SELAMAT DATANG BIJ DE PELITA MASOEK SADJA®S

AMERSFOORT

In oktober geen Masoek Sadja

AMSTELVEEN

datum : 11 oktober
tijd : 13.00 – 16.00 uur
plaats : De Meent, Orion 3-5
toegangsprijs : € 4,00
contactpersoon : dhr. R. Watimurry,

tel. 06-51612350
dhr. M. Matitahatiwen,
tel. 06-53559000

ARNHEM

datum : 29 september
(Griethse Poort)/
In oktober geen
Masoek Sadja
tijd : 12.30 – 17.00 uur
plaats : Griethse Poort
Oude Doesburgweg 24
Zevenaar
toegangsprijs : € 5,00 (bewoners
Bronbeek gratis)
contactpersoon : mw. Tonnie Nijman,
tel. 0316-330162

ASSEN

datum : 21 september
tijd : 13.30 – 17.30 uur
plaats : Wijkcentrum De Componist
Paganinilaan 15
toegangsprijs : € 5,00 (incl. koffie/thee)
contactpersoon : dhr. Ed van Calck,
tel. 06-23884706

BERGEN OP ZOOM

datum : 18 september
tijd : 14.00 – 17.30 uur
plaats : Partycentrum Rozenoord
Beukenlaan 14
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. H. Beijen,
tel. 06-21292549
dhr. H. Donk,
tel. 06-14574373

BREDA

datum : 6 oktober
tijd : 14.00 – 17.00 uur
plaats : Huize Raffy
Bernard de Wildestraat 400
toegangsprijs : € 4,00 (Raffy),
€ 5,00 (Vianden)
(leden € 3,00)
contactpersoon : dhr. Ton Hendriks,
tel. 06-40420330

DEN BOSCH

datum : 4 oktober
tijd : 13.30 – 17.00 uur
plaats : De Grevelingen
Grevelingen 66
toegangsprijs : € 5,00 (leden € 2,50)
contactpersoon : mw. T. Elfring,
tel. 073-6416266

DEN HAAG

datum : 9 oktober
tijd : 13.30 – 15.30 uur
plaats : 'Het Klokhuis'
Celebesstraat 4
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : mw. Anneke Ruff,
tel. 088-3305111

DEN HELDER

datum : 24 september,
29 oktober
tijd : 14.00 – 17.00 uur
plaats : 'De Draaikolk'
Dollardlaan 202
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : J. vd Vlis,
tel. 06-47056859

EINDHOVEN

datum : 11 oktober
tijd : 13.00 – 17.00 uur
plaats : Dr. Ir. Philipshuis
Fakkellaan 1
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. H. Hallegraef
tel. 06-13543811 of
040-2463816

HELMOND

datum : 27 september
tijd : 13.30 – 17.00 uur
plaats : VEKA Sportcentrum,
Deltaweg 201
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Kees Schepel,
tel. 06-13521570

HILVERSUM

datum : 13 oktober (familiedag)
tijd : 13.30 – 17.45 uur
plaats : Lopes Diaslaan 213
toegangsprijs : deze keer
vrijwillige bijdrage
contactpersoon : dhr. George Nahumury,
tel. 06-28361213

LEEUWARDEN

In oktober geen Masoek Sadja

MAASTRICHT

In oktober geen Masoek Sadja

RIJSWIJK

datum : 15 oktober
tijd : 13.00 – 16.00 uur
plaats : Wijkcentrum Stervoorde
Dr. H.J. van Mooklaan 1
toegangsprijs : € 4,00
contactpersoon : dhr. Eric Gerritsen,
tel. 06-20035692

SITTARD

datum + tijd : 29 september (matinee)
13.00 – 19.00 uur
25 oktober
11.00 – 15.00 uur
plaats : Limbrichterveld
Eisenhowerstraat 724
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Jim Rosbak,
tel. 046-4510084

ZWOLLE

datum : 21 september, 19 oktober
tijd : 13.30 – 17.00 uur
plaats : Wijkcentrum Holtenbroek
Bachlaan 20
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Arnold Niesen,
tel. 06-20015449

- Voor meer informatie:
Stichting Pelita, tel. 088 - 3305111
- Voor details omtrent programmering
zie website www.pelita.nl

PELITANIEUWS

ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (03)

ontvang- draad ambachts- man		bijbels figuur richt- snoer		scherpe blik vogel		bouw- materiaal	plus	schone jonge- ling		uitbouw meer in amerika
door elkaar vennoot								walvis		
							lichaams- deel ontvang toestel			
voor- zetsel bevel			godin	ver- droogd				euro- peaan wild- handelaar		
		zeeuwse plaats		sterke drank						familie- lid deel van geschrift
zuivel plek						noot			onder andere	
				baksel regis- seur						
en dergelijke kunst- greep			natuurk. term bijbels figuur			ooster- lengte			noot ons inziens	
					vogel		toets steen in op- richting			elas- ticiteit
persoon- lijk v.n.w.		lied					ierland steen- soort			
		engels bier kame- raad				leraar bedor- ven			en andere deel van de bijbel	
pias	ieder- een		vreemde munt					in orde straatje		sober
			zelf- zuchtige							grond- soort
grens spaanse uitroep							slang		vader	
			doctor lid- woord			geen ruimte nummer				
slot verhoor					bijbels figuur				vogel- product	

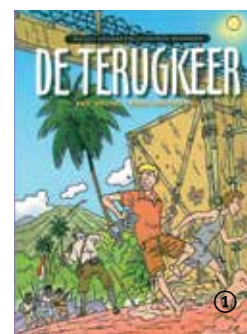
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer het woord voor een in Nederland populaire Indische bijeenkomst.

U kunt de oplossing tot 10 oktober 2019 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen of per mail naar info@pelita.nl.

Maak kans op de volgende prijzen:

- De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- Familieziek, naar de roman van Adriaan van Dis** van Peter van Dongen
- Bij de Les, schoolplaten van Nederlands-Indië** (antiquarisch) van Hella S. Haasse

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL JUNI

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Zweedse Prijsruzzel is **Pasar Malam**, het bedoelde bekende Indische evenement. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: mevrouw **Sonja Zupanc** uit Duisburg (D), de heer **W.F. Engelenburg** uit Etten-Leur en **Thijs Veldman** uit Rotterdam. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

**Buginese moeder met kind en
een ijslollie voor allebei In de
haven van Surabaya.**

(Potlood, kleurpotlood op papier,
29,7x42 cm. 2000) Cary Venselaar